

fî şerhi'l-Muḥaddimetü'l-Âcurrûmiyye adıyla da bilinen eserin muhtevası için bk. M. Muhtâr Vüld Ebbâh, *Târîhu'n-naḥvi'l-'Arabî*, s. 483-488; yazma nüshası için bk. *Fihrisü maḥṭûṭâtî Nî'fme ve Velâte*, s. 321). 14. *Dîvânü şî'r*. Çoğu dinî muhtevalı olmak üzere yaklaşık 3000 beyit ihtiva eden eser, Ahmed b. Ceddû tarafından Nuakşot'taki el-Medresetü'l-ulyâ li't-esâtîze'de araştırma olarak neşre hazırlanmıştır (1983; şiiirlerinden bazı örnekler için bk. M. Muhtâr Vüld Ebbâh, *eş-Şî'r ve's-şu'arâ*, s. 245-251). Ebeyyri'nin yine çoğu yazma halindeki başka eserleri de vardır. C. C. Stewart ve E. K. Stewart, *Islam and Social Order in Mauritania* adlı eserde Ebeyyri'nin geniş bir biyografisini vermişlerdir (bk. bibl.). Ya'kûb Vüld Yûsuf, Nuakşot'ta el-Medresetü'l-ulyâ li't-ta'lim'de *el-Muḥtevä's-siyâsî li-resâ'ili's-Şeyh Sîdiyâ* adıyla bir çalışma hazırlanmıştır (1986).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed b. Emîn eş-Şinkîti, *el-Vasiṭ fî terâcimi üdebâ'i Şinḳîṭ*, Kahire 1409/1989, s. 75-76, 240-243, 464; C. C. Stewart – E. K. Stewart, *Islam and Social Order in Mauritania: A Case Study from the Nineteenth Century*, Oxford 1973, tür.yer.; J. R. Willis, "Reflections on the Diffusion of Islam in West Africa", *Studies in West African Islamic History* (ed. J. R. Willis), London 1979, s. 8, 9, 13; M. Muhtâr Vüld Ebbâh, *Dirâsât fî târîhi't-teşrî'i'l-İslâmî fî Moritânyâ*, Tunus 1981, s. 110; a.mlf., *La littérature juridique et l'évolution du Malikisme en Mauritanie* (üstteki eserle birlikte), Tunus 1981, s. 18, 46, 100, 101, 221; a.mlf., *eş-Şî'r ve's-şu'arâ' fî Moritânyâ*, Tunus 1987, s. 75, 76, 245-251; a.mlf., *Târîhu'n-naḥvi'l-'Arabî fî'l-meşriḳ ve'l-mağrib*, Selâ 1417/1996, s. 439, 470, 480, 483-488; P. B. Clarke, *West Africa and Islam*, London 1982, s. 153-156; Abbas b. İbrâhim, *el-İ'âm*, X, 157-162; Abdel Wedoud Ould Chikh, "La tribu comme volonté et comme représentation. Le facteur religieux dans l'organisation d'une tribu maure, les awlâd Abyayri", *al-Ansâb, la quête des origines: Anthropologie historique de la société tribale arabe* (ed. P. Bonte v.dğr.), Paris 1991, s. 201-238; Muhtâr Vüld Hâmid, *Ḥayâtü Moritânyâ*, Beyrut 1414/1994, s. 98, 99-100, 150, 178, 194, 198, 201, 203, 205; Tayyib b. Ömer b. Hüseyin, *es-Selefiyye ve a'lâmühâ fî Moritânyâ*, Beyrut 1416/1995, s. 282-284, 295; *el-Fihrisü's-şâmil: el-Fıkh ve uşûlüh* (nşr. el-Mecmau'l-melekî), Amman 1420-1424/1999-2003, VI, 179-180; VII, 210; VIII, 387; IX, 432, 537; X, 783-784; D. Robinson, *Paths of Accommodation: Muslim Societies and French Colonial Authorities in Senegal and Mauritania: 1880-1920*, Oxford 2000, s. 26, 166, 179-181, 184, 236, 250, 307-308; Muhammed ez-Zarîf, *el-Hareketü's-şüfiyye ve eşeruhâ fî edebî's-şahrâ'i'l-Mağribiyye*, Dârülbeyzâ 2002, s. 115-119, 301; *Fihrisü maḥṭûṭâtî Nî'fme ve Velâte* (nşr. İbrâhim Şebbûh), London 1324/2003, s. 321; C. B. Wane, *l'Islam au Sénégal, le poids des confréries ou l'émiettement de l'autorité spirituelle* (doktora tezi, 2010), l'Université Paris-Est, s. 101, 102,

109, 113; Bruce S. Hall, *A History of Race in Muslim West Africa: 1600-1960*, Cambridge 2011, s. 62; Ahmed Vüld Muhammed Yahyâ, *Ḥazâ'inü Nüvâkişût: Fihrist-i Nüşahâ-yi Ḥaḥṭi-yi Mü'esese-i Taḥkîkât-i 'İlmî-yi Moritâni*, Kum 1389 hş./2011, s. 20, 28, 40, 43, 94, 95, 102, 112, 124, 142, 149, 193; a.mlf., "Ebeyyri, eş-Şeyh Sîdi b. el-Muhtâr b. el-Heybe", *Mv.AÜ*, I, 242-245; L. Massignon, "Une bibliothèque saharienne: la bibliothèque du Cheikh Sidia", *RMM*, VIII (1909), s. 409-418.

AHMET ÖZEL

ECEVİT, Mustafa Bülent

(1925-2006)

Türk siyaset ve devlet adamı, başbakan, şair, gazeteci ve yazar.

28 Mayıs 1925'te İstanbul'da doğdu. Huzûr-ı hümâyûn hocalarından Kürdîzâde Mustafa Şükrü Efendi'nin torunudur. Babası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adli Tıp profesörü ve 1943-1950 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi'nden Kastamonu milletvekili Fahri Ecevit, anesi Ressam Fatma Nazlı Ecevit'tir. Orta öğrenimini İstanbul'da Robert College'da gördü, 1944'te mezun oldu. Aynı yıl Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çevirmen olarak çalışmaya başladı. 1946'da okul arkadaşı Raḥşan Aral Ecevit ile evlendi. 1946-1950 yılları arasında Londra Büyükelçiliği Basın Ataşeliği'nde kâtiplik yaptı. 1950'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı *Ulus* gazetesine girdi. 1951-1952'de yedek subay olarak askerlik görevini yerine getirdi ve askerlik dönüşü tekrar gazeteye devam etti. *Ulus* gazetesi Demokrat Parti tarafından kapatılınca *Yeni Ulus* ve *Halkçı* gazetelerinde köşe yazıları kaleme aldı ve yazı işleri müdürlüğü yaptı.

1955'te Amerika Birleşik Devletleri'nin Kuzey Carolina eyaletinin Winston-Salem şehrinde *The Journal and Sentinel*'de konuk gazeteci olarak çalıştı. 1957'de Rockefeller bursu ile tekrar Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. Harvard Üniversitesi'nde sekiz ay sosyal psikoloji ve Ortadoğu tarihi üzerine araştırmalar yaptı. O sırada üniversitenin rektörü olan Henry A. Kissinger ile tanıştı. Katıldığı antikomünizm seminerlerinde Olof Palme, Bertrand Russell gibi isimlerle beraber oldu.

1953'te Cumhuriyet Halk Partisi'ne kaydoldu ve gençlik kollarında çalıştı. 27 Ekim 1957 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ankara milletvekili seçildi. 1959'da Cumhuriyet Halk Partisi Parti Meclisi'ne girdi. 27 Mayıs 1960 askerî müdahalesinden sonraki seçimlerde tekrar milletvekili

oldu. 1961'de İsmet İnönü hükümetinde Çalışma bakanlığına getirildi. 1965 seçimlerinden sonra Zonguldak'tan milletvekili seçildi. Cumhuriyet Halk Partisi içinde "ortanın solu" politikalarının öncülüğünü yaptı ve *Ortanın Solu* adlı kitabını bu sırada yazdı. Parti içi mücadele neticesinde 18 Ekim 1966'da Cumhuriyet Halk Partisi genel sekreterliğine getirildi. Hitabet gücü, girişimciliği ve demokratik tavrı ile dikkat çekti. Ardından İsmet İnönü ile anlaşmazlığa düştü. İnönü'nün 8 Mayıs 1972'de genel başkanlıktan istifa etmesi üzerine 14 Mayıs'ta genel başkan seçildi. 14 Ekim 1973 seçimlerinde Ecevit'in partisi en fazla oyu aldıysa da çoğunluğu sağlayamadı. 26 Ocak 1974'te Millî Selâmet Partisi ile yaptığı koalisyonda ilk defa başbakan oldu. Aynı yıl Kıbrıs harekâtına karar verildi ve Kıbrıs'a askerî müdahale yapıldı.

İlk başbakanlığı on ay sürmüştü. Daha sonra I. Milliyeççi Cephe hükümeti kuruldu (AP-MSP-MHP-CGP). Muhalefet partisinin başkanı olarak 29 Mayıs 1977'de bir suikasttan kurtuldu. 5 Haziran'da yapılan genel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi % 41 oy aldı. Nisbî seçim sisteme göre yine çoğunluğu sağlayamadığından bir azınlık hükümeti kurdysa da güven oyu alamadı. Ardından Adalet Partisi'nden ayrılan on bir milletvekilinin desteğiyle hükümeti kurdu (5 Ocak 1978). Bozulan ekonomik durum, sağ-sol çatışması, cinayetler ülkeyi güç duruma soktu. 14 Ekim 1979 ara seçimlerinde başarısızlığa uğradı ve görevden ayrıldı. 12 Eylül 1980 ihtilâlinde silahlı kuvvetler ülkenin yönetimine el koyunca diğer parti başkanları gibi Ecevit'e de on yıl siyasete girme yasağı kondu, Ecevit Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanlığından istifa etti. 1985 yılında eşi Raḥşan Ecevit, Demokratik Sol Parti'yi kurdu. 1987'de eski siyasetçilerin yasağının kaldırılması üzerine Ecevit Demokratik Sol Parti'nin başına geçti (1989). 20 Ekim 1991 seçimlerinde Demokratik Sol Parti'den Zonguldak

Mustafa Bülent Ecevit

milletvekili seçildi. Demokratik Sol Parti 1995 seçimlerinde % 14 oy alarak yetmiş altı milletvekili çıkardı. 1997'de Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın başkanlığında kurulan Anasol-D hükümetinde başbakan yardımcılığına getirildi. 11 Ocak 1999'da Demokratik Sol Parti azınlık hükümetini kurdu ve dördüncü defa başbakan oldu.

18 Nisan 1999'da yapılan seçimlerde Demokratik Sol Parti % 22,19 oyla birinci parti olunca Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi ile yapılan koalisyon hükümetinde de Ecevit başkanlığı üstlendi (28 Mayıs). 2002 Mayısında hastalandı. Hastahanedeki durumu kötüleşince evine getirildi. Sağlığı daha da kötüye gitiğinden hükümete yönelik eleştiriler arttı, parti içi muhalefet çoğaldı. Bazı bakan ve milletvekilleri istifa etti. Koalisyon hükümeti mecliste sayısal üstünlüğünü kaybetti. 3 Kasım 2002 tarihli erken genel seçimlerde Demokratik Sol Parti barajı aşamayınca meclis dışında kaldı. 25 Temmuz 2004 tarihli Demokratik Sol Parti kongresiyle Ecevit'in genel başkanlığı ve aktif siyaseti sona erdi. Mayıs 2006'da tekrar rahatsızlanarak beyin kanaması geçirdi. Uzun süre yoğun bakımda kaldıktan sonra 5 Kasım 2006'da Ankara'da öldü ve 11 Kasım 2006'da Devlet Mezarlığı'na gömüldü.

Ecevit'in Türkiye siyasi tarihinde önemli bir yeri vardır. İcraatları ve keskin bir siyasi çekişme içine girmesi yüzünden eleştirilere hedef olmuştur. Özellikle 1970'li yıllarda Süleyman Demirel ile zıtlaşması ortaya çıkan karışıklığı arttırmış, kutuplaşmalar Türkiye siyasetine, demokrasisine ve topluma çok zarar vermiştir. Ecevit'in dışa bağımlılık karşıtı siyasetinin içeride türlü yoklukların yaşanmasında, siyasal kutuplaşmanın sokaklara dökülmesinde ve kanlı çatışmaların yaşanmasında etkili olduğu söylenir. Kıbrıs meselesi yüzünden dış

baskılara mâruz kalınması da iç siyaseti hayli etkilemiştir. 1973 seçimleri sırasında yaşlı bir kadının "Karaoğlan" nitelmesi üzerine, "Umudumuz Karaoğlan" sloganıyla ortaya çıkan Ecevit çekingen, kibar, nazik, içine kapalı, hitabeti kuvvetli, ancak inatçı bir kişi olarak tanınmış, maddi hırslardan uzak sade bir hayat sürmesiyle takdir görmüştür. Yazar ve şair olarak da öne çıkan bir kimliği vardır. Telifleri, şiirleri yanında İngilizce çevirileri de bulunmaktadır. Zonguldak'taki Karaelmas Üniversitesi'ne 2012 yılı başlarında onun adı verilmiştir.

Eserleri. *Şiir: Şiirler* (1976), *Işığlı Taştan Oydum* (1978), *El Ele Büyüttük Sevgiyi* (1997), *Bir Şeyler Olacak Yarın* (2005). **Siyaset:** *Ortanın Solu* (1966), *Bu Düzen Değişmelidir* (1968), *Atatürk ve Devrimcilik* (1970), *Kurultaylar ve Sonrası* (1972), *Demokratik Sol ve Hükümet Bunalımı* (1974), *Demokratik Solda Temel Kavramlar ve Sorunlar* (1975), *Dış Politika* (1975), *Dünya-Türkiye-Milliyetçilik* (1975), *Toplum-Siyaset-Yönetim* (1975), *İşçi-Köylü Elele* (1976), *Türkiye 1965-1975* (1976), *Umut Yılı 1977* (1977), *Kıbrıs Gerçeği ve Irak Sorunu* (2003), *Mithat Paşa ve Türk Ekonomisinin Tarihsel Süreci* (2009).

BİBLİYOGRAFYA :

Kuzum Bülent: Ecevit'e Aileden Mektuplar (haz. Faruk Bildirici), İstanbul 2000; *Fikret Bila, Phoenix: Ecevit'in Yeniden Doğuşu*, İstanbul 2001; *Cüneyt Arcayürek, Bir Özgürlük Tutkunu Bülent Ecevit*, İstanbul 2006; *Aras Erdoğan, Umut Adam Ecevit*, İstanbul 2006; *Aytekün Gezici, Bülent Ecevit: Bir Karaoğlan Masalı*, İstanbul 2006; *Can Dündar – Rıdvan Akar, Karaoğlan*, İstanbul 2006; *a.mlf.ler., Ecevit ve Gizli Arşivi*, İstanbul 2008; *İsmail Hakkı Birler'in Anılarında CHP'li Yıllar: 1946-1992* (haz. Şengün Kılıç Hristidis – Ersel Ergüz), İstanbul 2010.

ATILLA ÇETİN

EFGÂNÎ, Ebü'l-Vefâ (أبو الوفا العفغانى)

Ebü'l-Vefâ Seyyid Mahmûd Şâh
b. Mübârek Şâh
el-Kâdirî el-Efgânî el-Hindî
(1893-1975)

Hindistanlı fıkıh âlimi.

10 Zilhicce 1310 (25 Haziran 1893) tarihinde Afganistan'ın Kandehar şehrinde doğdu. İlk eğitimini Kâdiriyye tarikatına mensup Hanefî âlimi olan babası Seyyid Mübârek Şâh el-Kâdirî'den aldı. Ardından Hindistan'a giderek Râmpûr şehrinde ve Gucerât eyaletinde tahsilini sürdürdü;

1912'de gittiği Haydarâbâd'da el-Medresetü'n-Nizâmiyye'de (Câmia Nizâmiyye) okuyup buradan mezun oldu, bu arada Kur'ân-ı Kerîm'i de ezberledi. Nizâmiyye'deki hocaları arasında Şeyh Envârullah, Şeyh Abdüssamed, Şeyh Abdülkerîm, Şeyh Muhammed Ya'kûb, kıraat âlimi Şeyh Muhammed Eyyûb, fıkıh âlimi Şeyh Rûkneddin'in adları anılır. Mezuniyetinin ardından aynı medresede ders vermeye başladı, uzun yıllar Arap edebiyatı, fıkıh ve hadis okuttu. 1929'da Muhammed Hamîdullah'ın da aralarında bulunduğu aynı medreseden mezun on arkadaşıyla birlikte, Hanefî âlimlerinin fıkıh ve hadise dair telif ettikleri temel kaynakları neşretmeyi hedefleyen Lecnetü (Meclisü) ihyâi'l-maârifî'n-nu'mâniyye'yi kurdu; başkanlığını üstlenerek hemen bütün vaktini ve maddî imkânlarını bu yolda harcadı. Hac ve umre ziyaretleri sırasında birçok âlimle tanıştı, onlarla bilgi alışverişinde bulundu ve ilim çevrelerinde tanındı. Bu ilişkilerle birlikte yazdığı ilim müesseseleri sayesinde elde ettiği el yazması ve nâdir eserlerle Hanefî fıkıhı, hadis, ricâl ve tarih gibi alanlarda zengin bir kütüphane oluşturdu. Neşre hazırladığı eserler için yardım aldığı ilim adamları arasında Zâhid Kevserî, Râgıb et-Tabbâh, Rıdvân Muhammed Rıdvân, Hellmut Ritter sayılmaktadır. Haydarâbâd Nizamîlığı ve Hindistan hükûmeti de eserlerinden bir kısmının neşrine maddî destek sağladı. Hayatını neşir faaliyetlerine vakfeden Efgânî hiç evlenmedi, zâhidâne bir hayat sürerek ilim ve ibadetle meşgul oldu. 22 Temmuz 1975 tarihinde vefat etti ve Haydarâbâd Nakşibendiyye Mezarlığı'na defnedildi.

Efgânî'nin telif eseri bulunmamakla beraber Lecnetü ihyâi'l-maârifî'n-nu'mâniyye'de yirmiyeye yakın kitabın tenkitli neşrini gerçekleştirmiştir. Bizzat yayımladığı ve yayımına katkıda bulunduğu bu eserler şunlardır: Ebû Hanîfe, *el-Âlim ve'l-müte'allim* (Haydarâbâd 1349/1930); Ebû Yûsuf, *Kitâbü'l-Âşâr* (Kahire 1355/1936), *er-Red 'alâ Siyeri'l-Evzâ'i* (Kahire 1357/1938), *İhtilâfû Ebi Hanîfe ve İbn Ebî Leylâ* (Kahire 1357/1938); Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Câmi'u'l-kebîr* (Kahire 1356/1937), *Cüz' mine'l-Emâlî* (*el-Keysâniyyât*, Ebü'l-Vefâ el-Efgânî v.dğr., Haydarâbâd 1360/1941; Şuayb b. Süleyman el-Keysânî'nin Şeybânî'den imlâ yoluyla yazdığı eserdir), *Kitâbü'l-Aşl* (*el-Mebsût*) (I-IV, Haydarâbâd 1386-1394/1966-1974; Lahor 1981; Beyrut 1410/1990; bu neşir eserin yaklaşık dörtte birine tekabül eder; sonraki bazı ticarî baskılarda eser beş cilt halinde basılmış ve Şefîk Şehâte

Bülent Ecevit İsmet İnönü ile birlikte

